

De oprichting van DOK – Een reconstructie

Na gesprekken met de nog in leven zijnde oprichters¹ en bestudering van diverse bronnen² kom ik tot de volgende reconstructie van de gebeurtenissen in februari en maart 1922 die tot de oprichting van de christelijke gymnastiekvereniging ‘Door Oefening Kracht’ hebben geleid.

Vooraf

Dit verhaal begint eigenlijk in 1919. In Aalten. Daar wordt mede door Reind Haverkamp de christelijke gymnastiekvereniging ‘Door Oefening Kracht’ (!) opgericht. Bij D.O.K. in Aalten ontmoet hij Anton te Sligte. In september 1920 verhuist te Sligte naar Ede. Hij gaat dan bij ‘Sparta’ gymmen, maar vanwege zijn geloof kan hij zich niet verenigen met het oefenen op zondag. Reind Haverkamp verhuist ook naar Ede en wordt per 1 februari 1922 ingeschreven. Dan verplaats ons verhaal zich...

1. Amos 5: 6a ‘Zoekt den Heere en leeft’³ (zondag 19 februari 1922)

Ons verhaal verplaatst zich nu naar de gereformeerde Jongelingsvereniging Amos 5 vers 6a: ‘Zoekt den Heere en leeft’. Hoe zit dat? In januari 1921 wordt Anton te Sligte lid van deze vereniging. In juni van dat jaar wordt Wim Hartog lid en op 5 februari 1922 Reind Haverkamp. Tijdens de bijeenkomst van Amos op zondag 19 februari 1922 roept één van de leden, Henk Bussink, op om een gymnastiekvereniging op te richten! Maar ja, dat gaat zomaar niet, niet op zondag, de rustdag! De voorzitter van de jongelingsvereniging kapt dit af.

2. Vervolgbespreking bij Henk Bussink aan de Bospoortstraat...

Toch wordt er doorgezet en wordt er door enkele enthousiastelingen van Amos bij Bussink thuis aan de Bospoortstraat doorgepraat. Hier is ongetwijfeld ter sprake gekomen dat het niet alleen een *gereformeerde* aangelegenheid zou moeten zijn, maar dat voor een christelijke gymnastiekvereniging, wil zij kans van slagen hebben, een breder draagvlak nodig is. Met andere woorden, er moesten ook enthousiaste *hervormde* jongemannen gevonden worden om hier hun schouders onder te zetten. En om op die manier te komen tot een gymnastiekvereniging op protestants-christelijke grondslag.

3. Geen gereformeerde, maar protestants-christelijke vereniging... (dinsdag 28 februari)

De gereformeerde enthousiastelingen weten inderdaad ook enkele hervormde jongemannen warm te maken voor hun zaak. Er wordt afgesproken om op dinsdag 28 februari een en ander nader in de steigers te zetten.⁴ Er komt nogal wat kijken bij het oprichten van een vereniging. Allereerst moeten nut en noodzakelijkheid van een tweede gymnastiekvereniging, een christelijke, goed duidelijk zijn. Verder moeten er leden komen en onder hen enkele die de vereniging willen besturen. Ook moeten er statuten en reglementen komen, waaruit de christelijke identiteit van de vereniging helder naar voren komt.

Deze ‘voorloopige vergadering’ slaagt en er wordt besloten om een openbare vergadering uit te schrijven om (hopelijk) te komen tot de oprichting van een gymnastiekvereniging op christelijke grondslag. Deze wordt in de plaatselijke pers aangekondigd.

¹ Ik heb in 1980 en 1981 nog kunnen spreken met vier van de zeven leden van het oprichtingsbestuur.

² De belangrijkste zijn: de notulen van Jongelingsvereniging Amos 5:6a, de oprichtingsnotulen van DOK, een brief uit 1947 van Dolf Smits die bij de oprichting aanwezig is geweest en oude krantenverslagen, waarin sprake is van de oprichting (waaronder een terugblik van Wim Hartog uit 1937).

³ “Gereformeerde jongens werden in de jongelingsvereniging vertrouwd gemaakt met de gereformeerde en antirevolutionaire beginselen. Ook konden zij discussiëren over actuele kerkelijke en politieke kwesties” (Wikipedia; 28-02-2022).

⁴ Of er ook tussentijdse besprekingen zijn geweest, is niet bekend.

4. De oprichting (maandag 6 maart 1922)⁵

Op dinsdag 6 maart is het zover. Om 8 uur 's avonds in 'Ons Huis' opent de voorzitter van het voorlopige bestuur, Reind Haverkamp, de vergadering met gebed. Daarna heet hij alle aanwezigen, waaronder de heer Pereboom en persvertegenwoordiger de heer Overbeek, welkom.

De secretaris van het voorlopige bestuur, Dirk van de Bospoort, doet vervolgens verslag van de op 28 februari gehouden voorlopige vergadering. Hij wijst ook nog eens op het nut en de noodzakelijkheid van een christelijke gymnastiekvereniging. De voorzitter bedankt de secretaris en gaat door naar het volgende agendapunt: vaststellen van de naam van de vereniging. Voorgesteld wordt: 'Door Oefening Kracht'. Dit voorstel wordt met algemene stemmen aangenomen.

Het volgende punt op de agenda is het vaststellen van de statuten en het huishoudelijk reglement. Volgens de heer Pereboom moet dit niet plaatsvinden in de *openbare* vergadering. Hij geeft in overweging om over te gaan tot een *huishoudelijke* vergadering (d.w.z. alleen voor leden). Hierop wordt ingebracht, dat over toetreden als lid niet in een half uurtje beslist kan worden, temeer niet omdat er nog maar zo weinig bekend is over de op te richten vereniging. De voorlopige secretaris heeft hier begrip voor en zet nog eens het doel en de werkwijze uiteen. Vervolgens leest hij de concept-statuten en het ontwerpreglement voor. We lezen in de notulen dat hierop (nog) drie leden toetreden, terwijl de anderen, onder protest, de zaal verlaten.

De voorzitter van het voorlopige bestuur acht nu de taak van het voorlopige bestuur als afgerond en hij verzoekt de heer Pereboom de leiding van de avond over te nemen.

De heer Pereboom constateert dat velen aan de oproep om lid te worden gehoor hebben gegeven. Dit wordt begroet met applaus. Vervolgens spreekt hij de wens uit dat Gods zegen op het werk van de jonge vereniging mag rusten. Daarmee verklaart hij de christelijke gymnastiekvereniging 'D.O.K.' definitief opgericht. Hij feliciteert alle aanwezigen en in het bijzonder het voorlopig bestuur en de initiatiefnemers hiermee. Op zijn voorstel wordt het voorlopig bestuur bij acclamatie [door instemmend applaus] definitief gekozen.

Het definitieve bestuur is als volgt samengesteld [ik heb er wat gegevens aan toegevoegd; PH]:

Naam	Functie	Leeftijd	Kerk	Opmerking
Reind Haverkamp	voorzitter	20 jaar	Gereformeerd (Amos)	Medeoprichter DOK Aalten
Dirk van de Bospoort	secretaris	19 jaar	Hervormd (C.J.V.) ⁶	
Willem Hartog	penningmeester	17 jaar	Gereformeerd (Amos)	Werkzaam bij D. Pereboom
Hendrik Bussink	alg. adjunct	24 jaar	Gereformeerd (Amos)	
Antoon te Sligte	commissaris	23 jaar	Gereformeerd (Amos)	Lid geweest v. DOK Aalten
Adrianus de Haas	commissaris	19 jaar	Hervormd (C.J.V.)	
Gerrit Dirk Jansen	commissaris	18 jaar	Hervormd (C.J.V.)	

Nu worden de artikelen van de concept-statuten één voor één besproken en op enkele kleine wijzigingen na vastgesteld. Vanwege de tijd wordt de behandeling van het huishoudelijk reglement uitgesteld tot een volgende vergadering. Er volgen nog wat laatste bespreekpunten en afspraken. De eerste oefenavond wordt vastgesteld op vrijdag 17 maart. Het bestuur zal proberen voor die tijd een leider te vinden. G.J. Jansen, J. Schuring en A. te Sligte zullen zorgen voor het aankopen van schoenen. Er wordt ook nog gesproken over de manier waarop de bijeenkomsten worden afgesloten. Dit staat in het reglement.⁷ Vervolgens neemt voorzitter Haverkamp het woord en bedankt de heer Pereboom voor zijn diensten en sluit de bijeenkomst met gebed.

⁵ Het onderstaande is geen reconstructie, maar een wat vrije weergave van de notulen.

⁶ C.J.V. staat voor Christelijke Jongelings Vereniging. Hier werden hervormde jongemannen gevormd.

⁷ Hierin staat dat alle vergaderingen met gebed worden geopend en gesloten. Er staat bij, dat 'gewone oefeningen' niet als vergadering worden beschouwd. Met andere woorden, dit geldt niet voor de lessen.

5. Mentor Derk Pereboom

Als we de leeftijden van de leden van het oprichtingsbestuur bekijken valt op hoe jong ze nog zijn. Ze wisten dat ze als jonge onbekende knullen weinig kans van slagen maakten. Wim Hartog werkte bij meneer Pereboom. Dit was iemand die wat ouder was, veel ervaring had met het oprichten van verenigingen, middelen had en aanzien. De heer Pereboom bleek bereid als mentor te fungeren.

Wie was Derk Pereboom (1888-1974)? Pereboom was een promotor van Christelijke sportbeoefening. Hij was van mening dat kinderen van christelijke ouders hun lichamelijke opvoeding moeten krijgen in een eigen milieu⁸, zonder dat de zondagsheiliging in gevaar komt en waar buitensporigheden, onzedelijke taal en ongepaste kleding vermeden worden. Hij komt oorspronkelijk uit Friesland, waar men, volgens zijn eigen woorden (1972), minder conservatief was dan in Ede. Hij had al eerder christelijke verenigingen opgericht en was in 1922 voorzitter van diverse verenigingen in Ede. Hij zal later langere tijd deel uitmaken van de Gemeenteraad van Ede (namens de ARP) en landelijk zal hij bekend worden als hoofdbestuurslid van de NCRV. Hiervoor en vanwege zijn inspanningen ten gunste van de Edese bevolking ontving hij tweemaal een Koninklijke onderscheiding.

Omdat Pereboom ouder is dan de jonge leden van het oprichtingsbestuur en omdat hij aanzien geniet onder de Edenaren, is zijn steun aan de op te richten vereniging van groot, misschien zelfs van doorslaggevend belang geweest. Hij heeft DOK, ook later, op verschillende manieren gesteund, onder andere door adviezen, advertenties en financiën (bv. als gulle donateur).

In 1931 wordt de heer D. Pereboom in de pers betiteld als erevoorzitter van DOK. Een jaar later doet ook de secretaris van DOK dit. Een exact moment waarop hij benoemd is tot erevoorzitter heb ik niet kunnen vinden. Mij viel in gesprekken met mensen van het eerste uur als Bertus Smits, weduwe Steinmeier, weduwe Hartog en Cees de Bondt op hoe zij met groot respect over de heer Pereboom spraken.

Pereboom heeft wellicht geadviseerd bij het opstellen van de conceptstatuten en het ontwerp-huishoudelijk reglement

6. Ten slotte

- Vermoedelijk hebben zo'n 40 personen de bijeenkomst op 6 maart 1922 bijgewoond, waarvan er 16 zich definitief als lid hebben opgegeven.
- Naast de 'gewone leden' (vanaf 16 jaar) kent de vereniging bij de oprichting ook 'adspirantleden' (vanaf 12 jaar). Voor alle duidelijkheid: dit gaat om heren en adspirant heren. Dames en meisjes zullen pas definitief vanaf 1931 deel gaan uitmaken van de vereniging.⁹
- Spoedig wordt de heer Leendert Stoorvogel, sergeant van de militaire politie, bereid gevonden de leiding van de lessen op zich te nemen.
- Als oefengelegenheid mag de Schermzaal van de Infanteriekazerne aan de Berkenlaan gebruikt worden. Er waren in Ede nog geen gymzalen zoals wij die nu kennen.
- Er waren begin 1922 wat jongemannen die belangstelling hadden voor een christelijke gymnastiekvereniging, zoals Hendrik Bussink en Antoon te Slighte. Toch ziet het ernaar uit, dat de komst van Reind Haverkamp naar Ede beslissend is geweest voor de oprichting. Hij had, als medeoprichter van DOK uit Aalten, al ervaring met besturen. Niet voor niets wordt hij voorzitter bij DOK Ede. In 1937 vermeldt Wim Hartog dat Haverkamp de stoot tot de oprichting heeft gegeven. En Wim Hartog kan het weten, hij was erbij!

Zwolle, 6 maart 2022

Peter Heij, erelid en archivaris DOK

⁸ Denk aan het gereformeerde adagium 'soevereiniteit in eigen kring' (Abraham Kuyper). Pereboom was gereformeerd.

⁹ In 1923/24 wordt al wel een poging gewaagd, maar dit loopt nog op niets uit.